

Jonathan Franzen

Saflık

Türkçesi: Emrah Serdan

Roman

Purity
Oakland'da

P A Z A R T E S İ

“Ah kuzum, sesini duyduğuma öyle sevindim ki,” dedi annesinin telefondan gelen sesi. “Bedenim gene ihanet ediyor bana. Hayatım bedenimin süregiden ihanetlerinden ibaretmiş gibi geliyor bazen.”

“Herkesin hayatı öyle değil mi ki?” dedi Pip adlı kız. Annesini Yenilenebilir Çözümler’deki öğle arasının ortasında aramaya başlamıştı. Bu telefonlar yaptığı işe uygun olmadığı, zaten kimsenin uygun olamayacağı bir işi olduğu veya hiçbir işe uygun olmayan birisi olduğuna dair duygunun biraz azalmasını sağlıyordu. Yirmi dakika geçtikten sonra da işe dönmesi gerektiğini gönül rahatlığıyla söyleyebilirdi.

“Sol gözkapagım düşüyor,” diye açıkladı annesi. “Sanırsın bir ağırlık aşağı çekiyor, sanki ufak bir balıkçı oltasının kurşunu...”

“Şu an mı?”

“Ara ara. Bell paralizisi geçiriyor olabilir miyim acaba?”

“Bell paralizisi her neyse, sende olmadığına eminim.”

“E ne olduğunu bilmiyorsan nasıl bu kadar eminsin, kuzum?”

“Bilmem. Toksik guatr, hipertiroidi ya da melanoma da olmadığın için olabilir mi?”

Pip tabii ki annesiyle alay etmekten zevk almıyordu. Gelgelelim *ahlaki tehlike* ilişkilerinin tamamını lekeliyordu – bu kullanışlı tabiri üniversitedeki ekonomi dersinde öğrenmişti. Annesinin ekonomisinde batamayacak kadar büyük bir banka, olumsuz davranış yüzünden kovulamayacak kadar değerli bir eleman gibiydi Pip. Oakland’da bazı arkadaşlarının anne babaları da sorunlu insanlardı, buna rağmen yersiz bir gariplik yaşamadan her gün onlarla görüşebiliyorlardı; çünkü içlerinde en sorunlu olanın bile tüm variyeti bir çocuktan ibaret değildi. Pip ise annesi için tekti.

“Bugün işe gidebileceğimi sanmıyorum,” dedi annesi. “İşi çelikir kılan tek şey benim Çaba’m zaten. Görünmez bir *balıkçı oltası* gözkapacağımı çektiştiriyorken Çaba ile bağlantı kuramam.”

“Yine hastalık izni alamazsın, anne. Daha temmuzda bile değiliz. Ya ciddi ciddi gribe yakalanırsan ne olacak?”

“Gideyim de herkes yüzünün yarısı omzuna kadar sarkmış bu kocakarının niçin onun bunun alışverişini poşetlediğini merak et-sin. Kendi bölme de çalışıyor olmamı ne kadar kısıkanıyorum, anlatamam. Görünmezliğini.”

“Bölmeleri yüceltmeyelim bu kadar,” dedi Pip.

“Bedenlerin de bu tarafı talihsiz işte. Çok *görünür*, fazla *görünüir* oluyorlar.”

Pip’in annesi, kronik bunalımına rağmen aklını kaçırmış değildi. Felton’ın New Leaf Semt Marketi’ndeki kasiyerlik işinde on yıldır dikiş tutturmuştu; Pip kendi düşünme biçimini bırakıp annesinininkine teslim olduğu zaman, onun söylediklerini gayet iyi anlıyordu. Bölmesini oluşturan gri paravanlardaki tek süs, üzerinde EN AZINDAN ÇEVREYLE SAVAŞ YOLUNDA GİDİYOR yazan bir tampon çıkartmasıydı. İş arkadaşlarının bölmeleri fotoğraflar ve gazete kupürleriyle kaplıydı ama Pip, görünmezliğin sahip olduğu albeninin farkındaydı. Hem zaten bu aylardan birinde kovulmasının an meselesi olduğunu düşünüyordu, ne diye yerleşsindi ki.

“Doğumsuz gününü nasıl kutlamayacağını düşündün mü bakalım?” diye sordu annesine.

“Açıkcası kafamı battaniyenin altına sokup, bütün günü yataktan çıkmadan geçirmek istiyorum. Yaşlandığımı hatırlatmak için bir doğumsuz güne lüzum yok. Gözkapacağım sağolsun unutturmadı zaten bana.”

“Pasta yapıp sana geleyim hadi, birlikte yeriz. Her zamankinden daha keyifsiz geldi sesin.”

“Seni görünce keyfim yerine geliyor.”

“Hah, keşke hap halinde satılıyor olsaymışım. Stevialı pasta yiyebilir misin?”

“Bilmem ki. Stevia ağzımın kimyasını bir değişik yapıyor. Damlağını kandıramazsın, ben bunu bilir, bunu söylerim.”

“Şeker de ağızda tat bırakıyor,” dedi Pip, itirazın boşuna olduğunu bile bile.

“Şekerin ağızda bıraktığı *ekşilik* damak için sıkıntı yaratmaz, ekşiliği pek yorulmadan iletcek şekilde yapılmıştır. Damak beş saat şu tuhaf, bu tuhaf diye kaydetmekle mi uğraşsın? Bir kez stevialı bir içecek içeyim dedim, başıma gelen aynen bu oldu.”

“Ben ekşilik de ağızda kalıyor diyorum işte.”

“İnsanın damağı tatlandırıcı bir şey içtikten beş saat sonra bile hâlâ tuhaflik iletiyorsa bu işte bir bityeniği olmalı. Biliyor muydun, bir kez bile kristal meth kullansan, beyninin kimyası hayat boyu değişiyormuş. Stevia tadı da bana öyle geliyor.”

“Oturmuş meth piposu tütürmüyorum, eğer kastettiğin buysa.”

“Pastaya ihtiyacım yok diyorum.”

“Hayır, başka bir pasta bulurum. Sana *zehirli* gelen bir pasta önerdiğim için kusura bakma.”

“Zehir demedim. Stevia’nın tadı ağzımın kimyasını—”

“Bir değişik yapıyor, anladım.”

“Senin bana getirdiğin pastadan bir şey olmaz kuzum, rafine şekerden ölecek değilim ya. Seni üzmemek istemedim. Tatlım, yapma böyle.”

Biri diğzerinin gününü zehir etmeden telefon görüşmeleri bitmiş sayılmazdı. Pip’e göre asıl derdi –yaşadığı elverişsiz durumun içyüzü ve hiçbir konuda dikiş tutturamamasının muhtemel sebebi-annesini sevmesiydi. Ona acıyor, derdine ortak oluyor, sesini duyduğunda içi ısınıyor, ağzının kimyasını dahi merak ediyor, daha mutlu olmasını diliyor, onu üzmemekten hoşlanmıyor, çok candan seviyordu. Hayatının ortasındaki devasa granit bloğu işte buydu: yalnız annesine değil, giderek kendisine mâni olan bir şekilde yersiz nesnelere de yöneltmeye başladığı öfkenin ve alaycılığın kaynağı. Pip kızdığı zaman sebebi annesi değil, bu granit bloğuydu.

Sekiz ya da dokuz yaşındayken, Felton’ın kızılservi ormanlarına bakan küçük kulübelerinde niçin yalnız kendi doğum gününün kutlandığını sormayı akıl etmişti. Annesi bir doğum günü olmadığını söylemişti ona; yalnız Pip’in ki kutlamaya değerdi. Pip üstelence, nihayet yaz gündönümünü “doğumsuz gün” adıyla pasta eşliğinde kutlamayı kabul etmişti. Böylece annesinin yaşı meselesi

gündeme gelmiş, o ise söylemeyi reddederek, bir Budist kıssası anlatıcısına uygun bir tebessümle, “Annen olacak yaştayım,” demekle yetinmişti.

“Hayır ama *cidden*, kaç yaşındasın?”

“Bak ellerime,” demişti annesi. “Yeterince zaman harcarsan, bir kadının yaşını ellerine bakarak anlamayı öğrenebilirsin.”

Pip böylece –ve anlaşılın, ilk defa– annesinin ellerine bakmıştı. Elinin üzerindeki deri, kendininki gibi opak ve pembe değildi. Kemikler ve damarlar yüzeye çıkma çabasıdaydı adeta; cildi sanki çekilerek, rıhtımın dibindeki nesnelere ortaya çıkararak su gibiydi. Saçları gür ve uzun olsa da, içinde kuru görünümlü beyaz teller vardı; gırtlığının bittiği yerdeki deri ise çürümeye yüz tutmuş bir şeftali gibiydi. O gece Pip yatağında annesinin yakında ölebileceği kaygısıyla uyumadan sabahı bulmuştu. Granit bloğu ilk defa o zaman sezmişti.

O gün bugündür annesinin hayatında onu sevecek bir erkek ya da herhangi bir tarife uyan herhangi biri olmasını yana yakıla istiyordu. Yıllar içindeki taliplileri arasında kendisi gibi bekar bir anne olan ve kendisi gibi Sanskrit öğrenen komşusu Linda, kendisi gibi vegan olan New Leaf kasabı Ernie, pediyatrist Vanessa Tong ve uzun ya da kısa, her türlü onarım işini eski Pueblo âdetleri üzerine bir tebliğ vermek için fırsat olarak gören dağ adamı sakallı tamirci Sonny vardı. San Lorenzo Vadisi’nin bu sevecen kişileri, Pip’in ilkgençliğinde annesinde gördüğü ve gurur duyduğu şeyi, tarifi mümkün olmayan o büyüklüğü sezmişlerdi. Şair olmak için yazmaya, sanatçı olmak için bir şeyler yaratmaya gerek yoktu. Annesinin manevi Çaba’sı da bir nevi sanattı: bir görünmezlik sanattı. Kulübelerine ne televizyon ne de Pip on iki yaşına basıncaya kadar bilgisayar girmişti; annesinin başlıca haber kaynağı, dünya tarafından dehşete düşürülmenin ona verdiği küçük günlük keyif için okuduğu *Santa Cruz Sentinel*’di. Bu kadarı başlı başına Vadi’de o kadar olağanüstü sayılmazdı. Pip’in annesinin etrafına kendi büyüklüğüne dair utangaç bir inanç yayması, en azından bir zamanlar, konuşmayı kesin olarak reddettiği Pip öncesi bir geçmişte büyük gibi davranmasıydı asıl mesele. Komşuları Linda’nın kur-

bağa avlayan açık ağızlı oğlu Damian'ı kendi biricik ve kusursuz Pip'yle kıyaslaması, onu incitmek şöyle dursun, resmen dehşete düşürüyordu. Duş aldıktan sonra bile üzerinde et kokusu aldığını söylese kasabın dünyası herhalde başına yıkılırdı; kuşlardan korktuğunu itiraf edip kurtulacağına, Vanessa Tong'un davetlerini atlatmak için perişan oluyordu; Sonny koca tekerli kamyonetini ne zaman evlerinin önüne çekse önce Pip'i kapıya gönderir, kendisi de arka kapıdan kızilservilere doğru kaçardı. Ona bu inanılmaz müşkülpesentlik ayrıcalığını veren Pip'ti. Üstüne basa basa her defasında söylüyordu: Ondan zayıf not almayan, sevdiği tek insandı Pip.

Tüm bunlar elbette Pip ergenliğe girdiğinde feci bir utanç kaynağı halini almıştı. O noktaya gelindiğinde Pip, annesinin dünyadışılığının kendi kısmetine verdiği zararı göremeyecek kadar annesinden nefret etmekle ve onu cezalandırmakla meşguldü. Dünyaya iyiliği dokunsun isteyen, üniversiteden 130.000\$ borçla mezun olmanın pek iyi bir fikir olmayacağını söyleyecek kimse yoktu etrafında. Yenilenebilir Çözümler'in tüketici erişim müdürlüğünü yapan Igor'la iş görüşmesindeyken, dikkat etmesi gereken rakamın şirketteki ilk senesinde kazanmasını öngördüğü "otuz ya da kırk bin dolar" komisyon değil, teklif ettiği 21.000\$ başlangıç maaşı olduğunu ya da Igor gibi ağız laf yapan bir satıcının yirmi bir yaşında saf gençlere boktan işler kakalamakta da yetenekli olabileceğine dair kimse uyarlamıştı onu.

"Hafta sonu demişken," dedi Pip, katı bir sesle. "Konuşmayı sevmediğin bir konuyu konuşmak istiyorum, haber vermiş olayım."

Annesi, savunmasızlığını belli edecek sevimli, küçük bir kahkaha attı. "Seninle konuşmayı sevmediğim tek bir konu var."

"Seninle de işte o konuyu konuşmak istiyorum. Haberin olsun."

Annesi bir şey söylemedi. Felton'da bu saatlerde dağılıp giden sisin ardından annesi her zaman üzüntüyle bakakalırdı; ait olmadığını düşündüğü aydınlık bir dünya ortaya çıkardı çünkü. Annesi Çaba'sını en güzel kurşunu sabah saatlerinin esenliğinde çalışırdı. Şimdi kızilservilerin minik iğnelerinden sızarak yeşillenen ve altın-

lanan güneş ışığı belirmiş, yaz sıcağı miskin sundurmanın sineklikli pencerelerinden içeri girerek Pip'in mahremiyetine düşkün bir gençken sahiplendiği, oturma odasındaki bir yatağa mecbur kalan annesinin Pip üniversiteye gittiğinde geri aldığı yatağa tırmanmıştı. Annesi muhtemelen şu an yatakta Çaba'sını çalışıyordu. Öyleyse Pip ona bir şey söyleyene kadar konuşmayacak, yalnız nefes alıp verecekti.

"Kişisel bir mesele değil," dedi Pip. "Bir yere gittiğim falan yok. Yalnız paraya ihtiyacım var. Sende para yok, bende de yok, olabileceğini düşündüğüm tek bir yer var. Bana borcu olduğunu varsayabilişim tek insan var zaten. O yüzden konuşacağız bunu."

"Kuzum," dedi annesi üzgün bir sesle, "biliyorsun konuşmayacağımı. Darda olmana üzüldüm ama neyi sevmediğimle alakası yok ki bunun. Yapabilmek ve yapamamak meselesi bu. Ben de yapamayacağıma göre, başka bir çare düşüneceğiz."

Pip kaşlarını çattı. İki yıl önce içine girdiği mecazi deli gömleğini arada bir zorlama, kollarını biraz gevşetebilir mi diye yoklama ihtiyacı duyuyordu. Her defasında da aynı derecede sıkı olduğunu görüyordu. Hâlâ 130.000\$ borçluydu; hâlâ annesinin tek tesellisiydi. Üniversitedeki dört senelik özgürlüğü sona erdiği gibi ansızın ve tamamen kapana kısılması inanılmaz bir şeydi; bu durum canını sıkabilirdi, eğer can sıkıntısına gücü yetseydi.

"Tamam, kapatıyorum şimdi," dedi ahizeye. "Hadi sen de işe hazırlan. Gözün de uykunu alamadığın için rahatsız ediyor muhtemelen seni. Uyuyamadığım zamanlarda bazen bana da oluyor."

"Sahi mi?" dedi annesi hevesle. "Oluyor mu sana da?"

Görüşmeyi uzatacağını ve muhtemel konuşmayı irsi hastalıklara taşıyacağını bilse de, epey bir palavraya başvurması gerekeceği kesin olsa da, Pip annesinin Bell paralizisi yerine uykusuzluğu dert etmesinin daha hayırlı olduğuna karar verdi. Hiç değilse hep söylediği –ve dinlemediği– gibi, uykusuzluğu için alabileceği ilaçlar vardı. Yine de sonuçta Igor kafasını Pip'in bölmesinden içeri soktuğunda saat 13.22'ydi ve Pip hâlâ telefondaydı.

"Kusura bakma anne, kapatmam lazım, hoşçakal," dedi ve kapattı telefonu.

Igor "bakıyor"du ona. Sarışın bir Rustu Igor, okşanabilir bir sakalı vardı, adaletsiz denebilecek derecede yakışıklıydı; Igor'un kendisini neden kovmadığına dair Pip'in aklına gelen tek sebep kendisiyle sevişme düşüncesinin hoşuna gitmesiydi. Ama emindi ki iş oraya varacak olsa Pip küçük düştüğüyle kalırdı, çünkü Igor güzel bir çocuk olduğu gibi güzel bir maaş da alıyordu; kendisiyse sadece sorunları olan bir kızdı. Igor'un da bunu bildiğine emindi.

"Üzgünüm," dedi Pip, Igor'a. "Süreyi yedi dakika aştığım için üzgünüm. Annemin bir sağlık sorunu varmış da." Bir an düşündü. "Aslında geri alıyorum sözümü. Üzgün değilim. Yedi dakikalık bir sürede olumlu yanıt alma ihtimalim nedir ki?"

"Seni azarlar gibi bir halim mi var?" dedi Igor, kirpiklerini kırıştırarak.

"Ne diye kafanı içeri sokuyorsun o zaman? Ne bakıyorsun dik dik suratıma?"

"Yirmi Soru oynayalım diyordum."

"Ben öyle demiyorum."

"Sen senden ne istediğimi tahmin et, ben yalnızca masum bir evet-hayır ile cevap vereyim. Kayıtlara geçsin lütfen: yalnız evet, yalnız hayır."

"Cinsel tacizden dava edilmek mi istiyorsun?"

Igor büyük bir keyif içinde kahkaha attı. "Cevabım hayır! On dokuz sorun kaldı."

"Dava konusunda yalan atmıyorum. Hukuk okuyan bir arkadaşım var, atmosfer oluşturmanın yeterli olduğunu söylüyor."

"Bu bir soru değil ama."

"Benim için komik olmadığını nasıl ifade edebilirim sana?"

"Yalnızca evet-hayır soruları, lütfen."

"Allah aşkına, git başımdan."

"Mayıs ayındaki iş performansın hakkında konuşmayı mı tercih edersin?"

"Git başımdan! Geçiyorum telefon başına işte."

Igor gittiğinde Pip bilgisayarında arama listesini açtı, suratını ekşiterek baktı, sonra tekrar küçülttü. Yenilenebilir Çözümler'de çalıştığı yirmi iki ayın dördünde, iş arkadaşlarının ve kendisinin "erişim

puanları”nın toplandığı beyaz tahtada sonuncu değil, sondan bir önceki olmuştu. Belki bu bir tesadüf değildi ama yirmi ikide bir aynı zamanda aynaya baktığında güzel birini gördüğü zamanların da sıklığıydı; kendisi dışında biri olsa güzel olduğu söylenebilecek ama öyle olmayan birini değil, kendisini gördüğü için. Annesinin beden problemlerinin bir kısmını miras aldığı kesindi ama en azından kanıt olarak erkeklerle yaşadığı deneyimler vardı onun elinde. Çoğu erkek beğenirdi onu, çok azı bir yanlışlık olmadığını düşünerek bitirirdi ilişkisini. Igor onu iki yıldır çözmeye çalışıyordu. Sürekli Pip’in aynada kendisini incelediği gibi inceliyordu onu: “Dün iyi görünüyordu ama bugün...”

Üniversite yıllarında bir yerden aklına –aklı statik elektrik yüklü bir balon gibiydi, etrafta uçuşan rastgele fikirleri kendine çekti– medeniyetin zirvesinin pazar sabahları bir kafede *New York Times*’ın kâğıt bir kopyasını okumak olduğu fikri yerleşmişti. Haftalık ritüeli haline gelmişti bu fikir; ve işin doğrusu fikir nereden gelmiş olursa olsun, en çok pazar sabahları kendisini medeni hissedirdi. Bir önceki gece geç saate kadar içmiş olsa bile pazar sabahı saat 8’de mutlaka *Times*’ını alır, Peet’s Coffee’ye gider, bir çörek ve bir duble *cappuccino* söyler, köşedeki en sevdiği masaya kurulum ve birkaç saatliğine kim olduğunu keyifle unuturdu.

Bir önceki kış Peet’s’te kendisiyle aynı pazar ritüeline sahip hoş görünümlü, sıska bir çocuğu fark etmişti. Birkaç hafta içinde haberleri okumak yerine haberleri okurken çocuğa nasıl görüldüğünü düşünmeye, gözlerini kaldırıp çocuğun kendisine baktığını yakalasa mı diye içinden geçirmeye başlamış; nihayet ya yeni bir kafe bulana ya da onunla konuşana kadar bu durumun çözülemeyeceği anlaşılmıştı. Gözleri en son kesiştiğinde başını davetkâr bir şekilde eğmiş, kendisine köhne ve provalı gelse de ne kadar çok işe yaradığına şaşırılmıştı. Çocuk hemen yanına gelmiş ve cesurca bir teklifte bulunmuştu: ikisi de her hafta aynı saatte burada olduklarına göre aynı gazeteyi paylaşabilir ve bir ağacı kurtarabilirlerdi.

“Ya ikimiz de aynı bölümü okumak istiyorsak?” dedi Pip, düşünmanca bir ifadeyle.